

LBRIS

We know
books

Ioan Muraru (coord.)

Andrei Muraru • Valentina Bărbățeanu • Dumitru Big

**Drept constituțional
și instituții politice**
Caiet de seminar

Ediția a 2-a

Editura C.H. Beck
București 2024

Cuprins

Abrevieri	XVII
Capitolul I. Societatea umană, statul, politica, morala.	
Dreptul constituțional și instituțiile politice	1
Secțiunea 1. Societatea umană	1
Secțiunea a 2-a. Statul.....	2
Secțiunea a 3-a. Dreptul	3
Secțiunea a 4-a. Politica.....	5
Secțiunea a 5-a. Morala.....	6
Secțiunea a 6-a. Dreptul constituțional și instituțiile politice.....	7
§1. Noțiunea de „drept constituțional”	7
§2. Noțiunea de „instituții politice”	7
Anexă pedagogică	8
Capitolul II. Raporturile juridice de drept constituțional.	
Subiectele raporturilor de drept constituțional.	
Specificul normelor de drept constituțional	14
Secțiunea 1. Identificarea raporturilor de drept constituțional.....	14
Secțiunea a 2-a. Subiectele raporturilor juridice de drept constituțional.....	16
§1. Poporul	17
§2. Statul	17
§3. Organele statului (autoritățile publice).....	17
§4. Partidele, formațiunile și alte organizații politice	18
§5. Persoanele fizice	18
Secțiunea a 3-a. Specificul normelor de drept constituțional....	19
Secțiunea a 4-a. Structura normei de drept constituțional.....	19
Anexă pedagogică	21

Capitolul III. Izvoarele dreptului constituțional. Locul dreptului constituțional în sistemul de drept	29
Secțiunea 1. Aspecte introductive	29
Secțiunea a 2-a. Izvoarele dreptului constituțional	30
§1. Constituția și legile de revizuire a Constituției	30
§2. Legea.....	31
§3. Regulamentele Camerelor Parlamentului.....	31
§4. Ordonanțele Guvernului.....	31
§5. Tratatul internațional.....	31
Secțiunea a 3-a. Locul dreptului constituțional în sistemul de drept	33
Anexă pedagogică.....	34
Capitolul IV. Teoria Constituției.....	40
Secțiunea 1. Noțiunea de constituție	40
Secțiunea a 2-a. Apariția constituției. Momentul și cauzele apariției constituției	42
Anexă pedagogică.....	45
Capitolul V. Adoptarea, modificarea, suspendarea și abrogarea Constituției.....	47
Secțiunea 1. Adoptarea Constituției.....	47
Secțiunea a 2-a. Clasificarea constituțiilor în funcție de modurile de adoptare.....	48
§1. Constituția acordată.....	48
§2. Statutul (constituția plebiscitară).....	48
§3. Constituția pact	48
§4. Constituția convenție.....	49
§5. Constituția parlamentară	49
Secțiunea a 3-a. Modificarea constituției	50
Secțiunea a 4-a. Suspendarea și abrogarea Constituției	52
Anexă pedagogică.....	52
Capitolul VI. Conținutul normativ al Constituției.	
Supremația Constituției.....	58
Secțiunea 1. Conținutul normativ al Constituției	58
Secțiunea a 2-a. Supremația constituției	59

Secțiunea a 3-a. Consecințele juridice ale supremației constituției.....	60
Secțiunea a 4-a. Garanțiile juridice ale supremației constituției.....	61
§1. Controlul general al aplicării constituției	61
§2. Controlul constituționalității legilor.....	62
Anexă pedagogică.....	62
Capitolul VII. Controlul constituționalității legilor.	
Teoria generală.....	65
Secțiunea 1. Noțiunea și definiția controlului constituționalității legilor	65
Secțiunea a 2-a. Obiectul controlului constituționalității legilor	65
Secțiunea a 3-a. Funcțiile controlului constituționalității legilor	66
Secțiunea a 4-a. Clasificarea controlului constituționalității legilor	66
Secțiunea a 5-a. Constituționalizarea dreptului, consecință a controlului constituționalității legilor.....	70
Anexă pedagogică.....	71
Capitolul VIII. Cetățenia română. Noțiune, natură juridică, principii.....	78
Secțiunea 1. Noțiunea de cetățenie.....	78
Secțiunea a 2-a. Natura juridică a cetățeniei	79
Secțiunea a 3-a. Regimul juridic al cetățeniei române	80
Anexă pedagogică.....	81
Capitolul IX. Dobândirea, pierderea și dovada cetățeniei.....	83
Secțiunea 1. Moduri de dobândire a cetățeniei române	83
§1. Dobândirea cetățenie române prin naștere	84
§2. Dobândirea cetățeniei române prin adopție.....	84
§3. Dobândirea (acordarea) cetățeniei române la cerere	84
§4. Dobândirea cetățeniei române prin repatriere	85
§5. Cetățenia copilului găsit pe teritoriul României.....	87
§6. Jurământul de credință față de România.	
Efecte juridice	87

Secțiunea a 2-a. Moduri de pierdere a cetățeniei române.....	88
§1. Retragera cetățeniei române	88
§2. Renunțarea la cetățenia română	88
§3. Alte cazuri de pierdere a cetățeniei române	89
Secțiunea a 3-a. Alte reglementări referitoare la cetățenia română	89
§1. Dovada cetățeniei române	89
§2. Cetățenia de onoare.....	90
§3. Dubla cetățenie.....	90
§4. Străinii și apatrizii	91
§5. Autoritatea Națională pentru Cetățenie	91
Anexă pedagogică.....	91
Capitolul X. Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale	97
Secțiunea 1. Noțiunea de drepturi și îndatoriri fundamentale ale cetățenilor.....	97
§1. Apariția, afirmarea și evoluția drepturilor omului.....	97
§2. Consacrarea drepturilor fundamentale	98
§3. Definiția drepturilor fundamentale.....	98
§4. Precizări terminologice	99
Secțiunea a 2-a. Sfera drepturilor omului și cetățeanului.....	100
Secțiunea a 3-a. Noțiunea de îndatoriri fundamentale	101
Secțiunea a 4-a. Natura juridică a drepturilor fundamentale...	102
Secțiunea a 5-a. Corelația dintre reglementările interne și cele internaționale cu privire la drepturile fundamentale.....	103
Anexă pedagogică.....	105
Capitolul XI. Clasificarea drepturilor și libertăților fundamentale. Principiile generale	110
Secțiunea 1. Criterii de clasificare	110
Secțiunea a 2-a. Principiile generale ale drepturilor fundamentale.....	112
§1. Universalitatea drepturilor [art. 15 alin. (1) din Constituție].....	112
§2. Neretroactivitatea legii [art. 15 alin. (2) din Constituție].....	113
§3. Egalitatea în drepturi a cetățenilor [art. 16 alin. (1) din Constituție]	114

§4. Protecția cetățenilor români în străinătate și obligațiile lor (art. 17 din Constituție).....	114
§5. Cetățenii străini și apatrizii (art. 18 din Constituție)	115
§6. Cetățenii români nu pot fi extrădați sau expulzați din România (art. 19 din Constituție).....	115
§7. Prioritatea reglementărilor internaționale (art. 20 din Constituție)	116
§8. Principiul liberului acces la justiție (art. 21 din Constituție)	117
§9. Caracterul de excepție al restrângerii exercițiului unor drepturi sau libertăți (art. 53 din Constituție)	118
§10. Funcțiile și demnitățile publice pot fi ocupate de persoane care au cetățenia română și domiciliul în țară [art. 16 alin. (3) din Constituție]	118
Anexă pedagogică	119

Capitolul XII. Inviolabilitățile. Drepturile

social-economice și culturale 126

Secțiunea 1. Inviolabilitățile 126

§1. Dreptul la viață și dreptul la integritate fizică și psihică (art. 22 din Constituție)	126
§2. Libertatea individuală (art. 23 din Constituție)	127
§3. Dreptul la apărare (art. 24 din Constituție)	129
§4. Dreptul la liberă circulație (art. 25 din Constituție)	129
§5. Dreptul la ocrotirea vieții intime, familiale și private [art. 26 alin. (1) din Constituție].....	130
§6. Dreptul persoanei de a dispune de ea însăși [art. 26 alin. (2) din Constituție]	130
§7. Inviolabilitatea domiciliului (art. 27 din Constituție)....	131

Secțiunea a 2-a. Drepturile și libertățile sociale-economice și culturale..... 132

§1. Dreptul la învățătură (art. 32 din Constituție)	132
§2. Accesul la cultură (art. 33 din Constituție)	133
§3. Dreptul la ocrotirea sănătății (art. 34 din Constituție)	134
§4. Dreptul la un mediu înconjurător sănătos (art. 35 din Constituție)	134

§5. Dreptul la muncă și la protecția socială a muncii (art. 41 din Constituție)	135
§6. Dreptul la grevă (art. 43 din Constituție)	136
§7. Dreptul de proprietate privată (art. 44 din Constituție)	137
§8. Dreptul de moștenire (art. 46 din Constituție).....	138
§9. Libertatea economică (art. 45 din Constituție).....	138
§10. Dreptul la un nivel de trai decent (art. 47 din Constituție)	138
§11. Dreptul la căsătorie (art. 48 din Constituție).....	138
§12. Dreptul copiilor și tinerilor la protecție socială (art. 49 din Constituție).....	139
§13. Dreptul persoanelor cu handicap la protecție socială (art. 50 din Constituție).....	140
§14. Drepturile și libertățile exclusiv politice	140
Anexă pedagogică	140
Capitolul XIII. Drepturile și libertățile social-politice.....	145
§1. Libertatea conștiinței (art. 29 din Constituție)	145
§2. Libertatea de exprimare (art. 30 din Constituție)	146
§3. Dreptul la informație (art. 31 din Constituție).....	148
§4. Libertatea întrunirilor (art. 39 din Constituție).....	149
§5. Dreptul de asociere (art. 40 din Constituție)	150
§6. Secretul corespondenței (art. 28 din Constituție)	152
Anexă pedagogică	154
Capitolul XIV. Drepturile garanții. Îndatoririle fundamentale	159
Secțiunea 1. Drepturile garanții.....	159
§1 Dreptul de petiționare (art. 51 din Constituție)	159
§2. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică (art. 52 din Constituție)	160
Secțiunea a 2-a. Îndatoririle fundamentale.....	161
§1. Îndatorirea de fidelitate față de țară (art. 54 din Constituție).....	161
§2. Îndatorirea de apărare a patriei (art. 55 din Constituție).....	161
§3. Îndatorirea cetățenilor de a contribui la cheltuielile publice (art. 56 din Constituție)	162

§4. Îndatorirea de exercitare cu bună-credință a drepturilor și libertăților și de a respecta drepturile și libertățile celorlalți (art. 56 din Constituție).....	163
Anexă pedagogică.....	164
Capitolul XV. Teoria puterii. Trăsăturile puterii statale. Organizarea statală a puterii. Separația și echilibrul puterilor în stat.....	167
Secțiunea 1. Popor, națiune, putere de stat, puteri publice.	
Relațiile dintre acestea.....	167
§1. Noțiunea de „putere”.....	167
§2. Noțiunea de „stat”.....	167
§3. Relația putere politică – putere de stat.....	168
Secțiunea a 2-a. Trăsăturile generale ale puterii organizate statal. Deosebiri față de alte puteri.....	169
§1. Caracterul de putere.....	169
§2. Caracterul social al puterii statale.....	169
§3. Puterea de stat este o putere de constrângere.....	169
§4. Puterea de stat este puterea de a exprima și realiza voința guvernanților ca voință general-obligatorie.....	170
§5. Caracterul organizat al puterii statale.....	170
§6. Suveranitatea puterii de stat.....	170
Secțiunea a 3-a. Separația, echilibrul și colaborarea puterilor.....	170
§1. Prezentarea principiului separației și echilibrului puterilor în stat.....	170
§2. Raporturile dintre puterea legislativă și cea executivă.....	172
§3. Raporturile dintre puterea legislativă și cea judecătorească.....	173
Anexă pedagogică.....	174
Capitolul XVI. Partidele politice.....	179
Secțiunea 1. Definierea partidelor politice.....	179
Secțiunea a 2-a. Partidele politice în România.....	180
§1. Definiție.....	180
§2. Scopul partidelor politice.....	180
§3. Interdicții constituționale și legale.....	180
§4. Membrii de partid.....	181

§5. Organizarea partidelor politice.....	182
§6. Înregistrarea partidelor politice	182
§7. Asocierea partidelor politice	183
§8. Încetarea activității partidelor politice.....	183
Secțiunea a 3-a. Categoriile și variante de partide politice	184
Anexă pedagogică.....	187
Capitolul XVII. Teoria statului.....	193
Secțiunea 1. Definiția statului și evoluția istorică	193
Secțiunea a 2-a. Etapele formării statului	194
§1. Statul feudal	194
§2. Statul absolutist.....	194
§3. Statul de drept și național.....	195
§4. Statul de drept și social	195
Secțiunea a 3-a. Legitimitatea și funcțiile statului	195
Secțiunea a 4-a. Elementele statului.....	197
§1. Populația	197
§2. Teritoriul	198
§3. Suveranitatea.....	198
Anexă pedagogică.....	199
Capitolul XVIII. Forma de guvernământ.	
Structura de stat.....	204
Secțiunea 1. Forma de guvernământ	204
§1. Monarhia	204
§2. Republica	205
Secțiunea a 2-a. Structura de stat	205
§1. Statul unitar (sau simplu)	205
§2. Statul federativ (compus sau unional).....	205
Secțiunea a 3-a. Asociațiile de state	206
§1. Uniunea personală.....	206
§2. Uniunea reală	206
§3. Confederația de state	206
Anexă pedagogică.....	207
Capitolul XIX. Caracterele statului român. Organizarea	
administrativ-teritorială a României.....	211
Secțiunea 1. Caracterele statului român	211

§1. România este stat național, unitar și indivizibil	211
§2. România este stat suveran și independent	212
§2. România este stat de drept, democratic și social	212
Secțiunea a 2-a. Organizarea administrativ-teritorială a României	213
Anexă pedagogică	214

Capitolul XX. Sistemul electoral (I). Drepturile electorale.

Scrutinul	218
Secțiunea 1. Dreptul de vot	220
§1. Universalitatea votului	220
§2. Egalitatea votului	221
§3. Votul direct	222
§4. Secretul votului	222
§5. Votul liber exprimat	222
Secțiunea a 2-a. Dreptul de a fi ales	222
Secțiunea a 3-a. Scrutinul	223
Anexă pedagogică	224

Capitolul XXI. Sistemul electoral (II). Organizarea alegerilor. Desfășurarea votării. Stabilirea

rezultatelor. Referendumul	229
Secțiunea 1. Organizarea alegerilor	229
§1. Stabilirea datei alegerilor	229
§2. Stabilirea numărului, delimitarea și numerotarea circumscripțiilor electorale	230
§3. Întocmirea listelor de alegători și a cărților de alegători	230
§4. Birourile și oficiile electorale	230
§5. Secțiile de votare	233
§6. Propunerea candidaturilor	233
§6. Buletinele de vot. Semnele electorale. Ștampilele electorale	233
§7. Campania electorală	234
Secțiunea a 2-a. Desfășurarea votării	235
Secțiunea a 3-a. Stabilirea rezultatului votării. Atribuirea mandatelor	235
§1. Stabilirea rezultatului votării la secția de votare	235

§2. Rolul Biroului Electoral Central și al biroului electoral de circumscripție în stabilirea rezultatelor votării	236
§3. Atribuirea mandatelor	236
Secțiunea a 4-a. Exercițarea democrației semi-directe.	
Referendumul.....	237
§1. Inițiativa populară	238
§2. Tipuri de referendum	238
§3. Consacrarea referendumului în Constituția României	239
Anexă pedagogică.....	240
Capitolul XXII. Parlamentul (I). Funcții. Structură.....	243
Secțiunea 1. Funcțiile Parlamentului.....	243
§1. Clasificarea funcțiilor.....	244
Secțiunea a 2-a. Structura Parlamentului	249
Anexă pedagogică	250
Capitolul XXIII. Parlamentul (II). Organizarea și funcționarea. Deputații și senatorii.....	255
Secțiunea 1. Grupurile politice parlamentare	255
Secțiunea a 2-a. Opoziția parlamentară.....	256
Secțiunea a 3-a. Birourile și comitetele.....	256
Secțiunea a 4-a. Comisiile parlamentare	258
Secțiunea a 5-a. Funcționarea Parlamentului	259
§1. Mandatul sau legislatura	259
§2. Sesiunea	259
§4. Sistemul de vot.....	261
Secțiunea a 6-a. Deputații și senatorii	261
§1. Membrii parlamentului	261
§2. Drepturi și obligații	261
§3. Incompatibilități și imunități	262
§4. Răspundere și sancțiuni.....	262
Anexă pedagogică.....	263
Capitolul XXIV. Parlamentul (III). Actele Parlamentului.	
Legea – concept și procedură	268
Secțiunea 1. Legea, ca act juridic al Parlamentului.....	268
§1. Concept	268

§2. Clasificare	268
§3. Supremația legii	269
§4. Elaborarea legii. Etape	269
Secțiunea a 2-a. Alte acte ale Parlamentului	271
§1. Regulamentele parlamentare	271
§2. Hotărârea ca act juridic al parlamentului	271
§3. Moțiunile	271
§4. Actele structurilor parlamentare	272
Anexă pedagogică	272
Capitolul XXV. Puterea executivă	282
Secțiunea 1. Precizări terminologice	282
Secțiunea a 2-a. Structura executivului	282
Secțiunea a 3-a. Raporturile legislativ-executiv	284
§1. Rolul legislativului în formarea executivului	284
§2. Raporturile executiv-legislativ în legătură cu activitatea acestora	284
Anexă pedagogică	285
Capitolul XXVI. Instituția șefului de stat	289
Secțiunea 1. Considerații generale	289
Secțiunea a 2-a. Evoluția instituției șefului de stat în România	290
Secțiunea a 3-a. Rolul, funcțiile și atribuțiile Șefului de stat în alte sisteme constituționale	290
Secțiunea a 4-a. Desemnarea Șefului de stat	291
Secțiunea a 5-a. Durata mandatului Șefului de stat. Numărul mandatelor	292
Secțiunea a 6-a. Răspunderea Șefului de stat	292
Secțiunea a 7-a. Actele Șefului de stat	293
Anexă pedagogică	294
Capitolul XXVII. Curtea Constituțională a României	299
Secțiunea 1. Controlul constituționalității legilor în România	299
§1. Caracterizarea Curții Constituționale	299
§2. Organizarea și funcționarea Curții Constituționale	299

Secțiunea a 2-a. Actele supuse controlului de constituționalitate	301
§1. Legile	301
§2. Tratatelor internaționale și a alte acorduri internaționale	301
§3. Inițiativele de revizuire a Constituției	301
§4. Regulamentele Parlamentului, hotărârile plenului Camerei Deputaților, hotărârile plenului Senatului și hotărârilor plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului.....	302
§5. Ordonanțele Guvernului, simple sau de urgență	302
§6. Inițiativele legislative populare	302
Secțiunea a 3-a. Alte atribuții ale Curții Constituționale.....	303
Secțiunea a 4-a. Procedura în fața Curții Constituționale	304
Secțiunea a 5-a. Actele Curții Constituționale și efectele juridice ale acestora.....	305
Anexă pedagogică.....	306
Capitolul XXVIII. Autoritatea judecătorească	311
Secțiunea 1. Considerații generale și terminologie	311
Secțiunea a 2-a. Principiile fundamentale potrivit cărora se realizează justiția	312
Secțiunea a 2-a. Organele autorității judecătorești.....	314
Secțiunea a 3-a. Raporturile autorității judecătorești cu legislativul și executivul	315
Anexă pedagogică.....	316
Bibliografie	321

Capitolul I

Societatea umană, statul, politica, morala. Dreptul constituțional și instituțiile politice

Înțelegerea corectă a dreptului constituțional, a structurilor și instituțiilor specifice acestuia, necesită clarificarea unor concepte primordiale, esențiale pentru conturarea cadrului în care se va desfășura analiza teoretică și practică a acestei ramuri a dreptului. Este vorba despre noțiuni precum societatea umană, statul, dreptul, politica și morala, pe care urmează să le definim în continuare, alături de prezentarea însăși a definiției dreptului constituțional, pe de o parte, și a instituțiilor politice, pe de altă parte.

Secțiunea 1. Societatea umană

Societatea umană prezintă interes pentru dreptul constituțional întrucât reprezintă mediul în care acesta acționează și este aplicabil. Potrivit unei definiții general acceptate, **societatea umană** este un *ansamblu unitar, complex sistematic de relații între oameni, istoricește determinate, condiție și rezultat al activității acestora de creare a bunurilor materiale și valorilor spirituale necesare traiului individual și colectiv.*

Societatea umană se deosebește de societatea animală prin faptul că membrii acesteia sunt înzestrați cu rațiune și conștiință, dar și prin caracterul său organizat, structurat, care permite deopotrivă existența armonioasă a ansamblului, dezvoltarea permanentă și constantă evoluție, izvorâte din dorința perpetuă de perfecționare, inerentă naturii umane.

Societate umană se află într-o legătură indisolubilă cu celelalte concepte mai sus amintite, respectiv cu statul, cu dreptul, cu politica și morala.

Societatea umană este influențată de o multitudine de factori, dintre care cei mai relevanți sunt cei ideologici, economici, istorici, psihologici, internaționali și cei izvorâți din tradiție.

Factorii ideologici pun în discuție sistemul de valori specifice fiecărei comunități umane, ajungându-se ca în funcție de acestea să se realizeze organizarea instituțiilor statului și exercitarea puterii. Totodată, reprezintă fie liantul sau elementul comun al tuturor indivizilor, fie factorul de diferențiere, ce conferă societăților complexitate și diversitate.

Factorii economici determină atât opiniile și atitudinea membrilor societății, cât și modalitatea de amenajare a instituțiilor statului și exercitarea puterii în societate.

Factorii istorici și cei legați de tradiții joacă și ei un rol important în cadrul societății, influențând atât structura sa instituțională, cât și procesele decizionale care au loc în cadrul acesteia.

Factorii internaționali nu pot fi neglijați în contextul contemporan, în care existența fiecărei comunități umane este strâns legată de soarta umanității în ansamblu.

Secțiunea a 2-a. Statul

Societatea umană poate să existe, să se dezvolte și să se impună numai în structuri organizate, iar structura care s-a impus, a rezistat și rezistă, fiind, practic, de neînlocuit, este statul.

Conceptul de „stat” are, într-o prezentare schematică, două accepțiuni. Într-o primă accepțiune, prin *stat* se înțelege suma a trei elemente și anume: *teritoriul, populația și suveranitatea* (în sensul de putere organizată statal). Această este o perspectivă mai largă, în care statul este sinonim cu țara, el incluzând civilizația, resursele, oamenii, teritoriul cuprins între frontierele sale, autoritățile etc.

Într-o a doua accepțiune, restrânsă, de data aceasta, prin stat se înțelege *forma organizată a puterii poporului*, sau, mai concret, mecanismul sau aparatul statal. Aceasta este accepțiunea strict juridică.

Statul este rezultatul istoriei societății umane, existând, de-a lungul secolelor, diverse tipuri de state, cum ar fi, de exemplu, cele feudale, cele absolutiste, cele capitaliste, socialiste etc.

Statul a devenit formula juridică de organizare și de existență a unei societăți/ popor/ națiune. El a apărut pe o anumită treaptă a evoluției societății umane, din rațiuni multiple, printre care esențială a fost divizarea societății în guvernanți și guvernați.

Structurile și funcțiile statului au evoluat în timp, dar esența sa a rămas aceeași – *o putere de comandă sau un instrument de organizare a societății*. Chiar dacă, în prezent, se poate vorbi și despre transferul către unele structuri supranaționale sau exercitarea în comun cu alte state a unor competențe proprii suveranității de stat (ca, de exemplu, în cadrul Uniunii Europene), aceasta este o evoluție care nu va nega sau anihila caracterele esențiale ale statului, ca centru de comandă și de organizare a colectivității umane.

Strict juridic, statul este un *ansamblu de organe (autorități)*, respectiv parlamentul, guvernul și celelalte autorități executive, organele judecătorești, armata, poliția, sistemul penitenciar etc. Prin acestea, statul se impune, este receptat și acceptat, de bunăvoie sau din necesitate.

Statul are o multitudine de **funcții**, cum ar fi cea legislativă, cea executivă sau cea jurisdicțională; funcții interne și funcții externe; funcții economice, sociale, culturale etc. Toate aceste funcții au evoluat, de asemenea, de-a lungul istoriei.

În ceea ce privește **legitimitatea statului** – statul este rezultatul convenției sociale.

Statul este considerat *persoană juridică* în raporturile juridice la care participă nemijlocit, în nume propriu, ca subiect de drepturi și obligații.

Secțiunea a 3-a. Dreptul

Statul și dreptul sunt realități indisolubil legate una de cealaltă, care se intercondiționează și se susțin reciproc. Au apărut concomitent, ca urmare a acelorași factori generatori și pot fi explicate și înțelese mult mai bine împreună.

Statul creează dreptul, iar dreptul delimitează configurația structurilor statale și limitează acțiunile statului. Creând dreptul, statul impune reguli de conduită, norme obligatorii pentru toți. Prin drept, statul își exprimă puterea de comandă, formulând exigențe sociale, economice, politice etc.

Creând dreptul, statul îi asigură în același timp eficiența și viabilitatea. El devine gardianul normelor juridice, intervenind prin mijloace specifice, uneori foarte ferme, pentru a asigura respectarea acestora.

Relația de intercondiționalitate existentă între stat și drept rezultă și din realitatea potrivit căreia acestea au fizionomii simetrice, în sensul că unui stat democratic îi corespunde un drept democratic și invers, un stat nedemocratic, autoritar sau dictatorial nu se va putea sprijini decât pe un sistem de drept astfel amenajat încât să justifice și să permită exprimarea acestui caracter opresiv.

Dreptul are două accepțiuni: una *obiectivă* și una *subiectivă*.

Dreptul obiectiv (*jus*) cuprinde totalitatea sistematizată a normelor juridice.

Normele juridice sunt acele norme de conduită instituite sau sancționate¹ de stat, reguli ce exprimă voința poporului ridicată la rang de lege și a căror aplicare este realizată de bunăvoie sau, ca ultimă soluție (*ultima ratio*), prin forța coercitivă a statului.

Dreptul subiectiv reprezintă posibilitatea garantată de lege voinței unei persoane, în temeiul căreia aceasta este în măsură, în vederea valorificării unui interes personal direct, să desfășoare o conduită determinată sau să ceară unui terț îndeplinirea unei acțiuni sau abținerea de la o anumită activitate.

Normele juridice care formează sistemul de drept al unui stat se grupează în ramuri de drept și instituții juridice.

De asemenea, se distinge între dreptul public și dreptul privat.

¹ În acest context, sintagma „sancționate de stat” are sensul de „recunoscute de stat”, fiind vorba despre norme a căror existență a fost confirmată și acceptată de stat. Este situația acelor reguli cutumiare, consuetudinare, izvorâte din obiceiuri sociale statornicite în timp, pe care statul, la un moment dat, le ridică la nivelul dreptului oficial, scris, incluzându-le în acte normative edictate de organe legiuitoare specializate.

Dreptul public cuprinde normele juridice care privesc relații sociale referitoare la stat și la colectivitățile publice și la raporturile lor cu persoanele particulare. În dreptul public prevalează voința statului și interesul general. Fac parte din dreptul public următoarele ramuri de drept: dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul penal, dreptul internațional public etc.

Dreptul privat include normele juridice aplicabile persoanelor particulare, fizice și juridice, și raporturilor juridice dintre ele. Printre subiectele raporturilor de drept se poate număra și statul, dar nu în calitatea sa de reprezentant al interesului general și purtător al autorității statale, ci atunci când acționează în interes propriu. În această largă categorie a dreptului privat pot fi menționate ramurile dreptului civil, dreptului familiei, dreptului muncii etc.

Distincția dintre aceste două ramuri ale dreptului nu trebuie absolutizată, deoarece există și ramuri ale dreptului în care normele de drept public interferează cu cele de drept privat, în așa-numitele *ramuri de graniță*, cum este, de exemplu, dreptul mediului.

Conceptul de „drept” trebuie delimitat de cel de „lege”. Astfel, dacă în sensul cel mai **larg**, legea este sinonimă cu însuși dreptul, în sens **restrâns**, legea reprezintă unul din izvoarele dreptului. Alături de legi, izvoare juridice ale dreptului sunt considerate ordonanțele, hotărârile, ordinele, convențiile, obiceiurile și chiar practica judiciară și precedentele judiciare.

Într-un sens **concret, tehnic**, legile pot fi legi fundamentale (constituțiile), legi organice sau legi ordinare. În funcție de domeniul de reglementare, deci de ramura de drept căreia îi aparțin, ele pot fi legi penale, administrative, fiscale, comerciale sau de altă natură.

Secțiunea a 4-a. Politica

Politica constituie o prezență cvasi-generalizată în viața socială, care o integrează organic în țesătura relațiilor stabilite în cadrul societăților contemporane.

Politica este o formă de activitate socială ce include ansamblul problemelor care interesează statul și maniera de a-l conduce.

Noțiunii de „politică” i s-au dat însă numeroase definiții, ceea ce denotă complexitatea și multifuncționalitatea sa. În sensul care ne interesează, politica este o formă de activitate socială care se extinde asupra unei sfere ample de relații între membrii societății, în lupta pentru puterea de stat, valorificând dreptul de a fi ales și de a participa la guvernare.

Fondul și caracteristicile politicii sunt determinate de starea socială a unui stat. În același timp, exigențele politicii se reflectă deopotrivă în arhitectura statului și a dreptului, imprimându-le acestora trăsături și funcții specifice.

Secțiunea a 5-a. Morala

Morala este o formă a conștiinței sociale, care cuprinde reguli de comportament adresate indivizilor, implicând norme și reguli valorice. De aceea, uneori este considerată o știință care ne învață regulile care trebuie urmate pentru a face bine și a evita răul.

Morala trebuie să stea la baza statului și a dreptului, la baza guvernării și inclusiv la baza politicii.

Regulile morale sunt mai aproape de dreptul natural. Unele dintre regulile morale, de-a lungul timpului, s-au transformat în veritabile norme juridice.

Și în Constituția României există trimiteri la regulile moralei. De exemplu, bunele moravuri, morala publică sau buna-credință sunt concepte morale ce se regăsesc în art. 11, art. 26, art. 30, art. 53 și art. 57 din Legea fundamentală.

Regulile morale, deși de obicei nu se aduc la îndeplinire prin constrângerea statală, trebuie sprijinite juridic în realizarea lor atunci când apără viața, libertatea și fericirea oamenilor.

Secțiunea a 6-a. Dreptul constituțional și instituțiile politice

§1. Noțiunea de „drept constituțional”

Dreptul constituțional este o ramură principală a dreptului care, prin normele sale, consacră și ocrotește cele mai importante valori economice, sociale și politice ale unei societăți. Acesta s-a cristalizat mai târziu decât celelalte ramuri de drept, și anume odată cu apariția primelor constituții scrise.

Cu privire la definirea dreptului constituțional, ca ramură a sistemului de drept, există o diversitate de opinii care, în esență, exprimă ideea potrivit căreia dreptul constituțional este alcătuit din norme juridice care reglementează: forma statului, organizarea, funcționarea și raporturile dintre puterile publice, limitele puterilor publice, organizarea politică a statului. Unele definiții prezintă elementele sale generale, altele cuprind și enumerări de instituții, iar altele includ și drepturile și libertățile omului și cetățeanului.

În ceea ce ne privește, reținem următoarea definiție: **dreptul constituțional este acea ramură a dreptului unitar român formată din normele juridice care reglementează relațiile sociale fundamentale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării stărilor de drept.**

§2. Noțiunea de „instituții politice”

Sensul restrâns al noțiunii de „instituție” în drept exprimă un grup de norme juridice, unite pe criteriul unui obiect comun de reglementare, obiect care îi asigură unitatea și permanența, fiind o parte a unei ramuri de drept (de exemplu: instituția căsătoriei, instituția proprietății etc.).

Având în vedere obiectul dreptului constituțional, instituțiile care ne interesează privesc cu precădere puterea de stat.

Denumite „instituții politice”, acestea se referă la organele însărcinate să realizeze puterea politică și normele privitoare la